

PRINÁŠAME INŠPIRUJÚCE PRÍKLADY, KTORÉ PREDSTAVUJÚ UNIKÁTNE PRÍRODNÉ, KULTÚRNE, HISTORICKÉ, TRADIČNÉ A RELIGIÓZNE HODNOTY, KTORÉ SÚ V SYMBIÓZE S UDRŽATEĽNÝM A ZODPOVEDNÝM CESTOVNÝM RUCHOM, S HODNOTAMI PRÍRODNÉHO BOHATSTVA A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA A S ROZVOJOVÝMI AKTIVITAMI.

Jedinečná Barborská cesta

Barborská cesta je poznávacia, turistická, náučná a kultúrna cesta, ktorá sa nachádza v srdci stredného Slovenska. Jej dĺžka je takmer 193 km, má 29 symbolických zastavení a 9 etáp. Je to najdlhšia náučno-poznávacia trasa na Slovensku. Spája významné banské mestá na strednom Slovensku, ktoré boli v minulosti centrom baníctva celoeurópskeho významu, a to medenú Banskú Bystricu, zlatú Kremnicu a striebornú Banskú Štiavnicu, ako aj pozoruhodné dedinky a lokality, krajinné prvky a scenérie, ktoré prinášajú návštevníkovi autentický zážitok. Ide o lokality, v ktorých sú banské, historické, technické, geografické, kultúrne, religiózne, krajinné, mestské, vidiecke, kúpeľné a prírodné jedinečnosti. Otvorenie Barborskej cesty bolo 1. mája 2015.

Vznik Barborskej cesty a vybudovanie jej pevných základov

Od samého začiatku projekt Barborská cesta vznikal s kľúčovou ideou, a to **vytvoriť jedinečnú poznávaciu, turistickú, náučnú a kultúrnu cestu** založenú na autentickom zážitku s cieľom prezentovať kultúrne a prírodné hodnoty miest, vidieka a lokalít, ktorými prechádza. Vzorom a inšpiráciou bola podobná poznávacia trasa Johannesweg v Hornom Rakúsku.

Vytvorenie Barborskej cesty je od samého začiatku **iniciatíva zdola**, čo znamená, že pri myšlienke vzniku vytvoriť naozaj jedinečnú Barborskú cestu ako produkt rozvoja cestovného ruchu, rozvoja regiónov, miest, vidieka a oživenia zabudnutých území, nebola žiadna inštitúcia, ministerstvo, orgán, samospráva, agentúra či univerzita.

Autor myšlienky Barborskej cesty, Juraj Slašťan, rodák z Kremnice, sa na jej zavedenie do praxe pripravoval od r. 2013. Ďalšie práce boli realizované v nasledujúcom roku, keď sa k autorovi pridalo šesť expertov-dobrovoľníkov, pričom každý z nich je kvalifikovaný špecialista na oblasť, ktorá je kardinálnou súčasťou takéhoto unikátneho projektu, akým je Barborská cesta. V tomto pracovnom tíme dobrovoľníkov bol fundovaný expert na ekonomiku a produkt cestovného ruchu, odborník na reklamu a značku (branding), špecialista na rozvoj regiónov a turizmus, profesionál na sprievodcovstvo a jazyky, znalec GIS a fotograf. Od prvých dní tento tím nezištne odpracoval stovky hodín za počítačom, priamo v teréne (vytýčenie trasy, značenie) a na pracovných stretnutiach, kde riešil množstvo úloh, výziev, povinností, povolení a otázok. Postupne pribudli aj ďalší pomocníci-dobrovoľníci. Neskôr bolo založené občianske združenie *Barborská cesta – Terra Montanae*, ktoré funguje dodnes, a spravuje Barborskú cestu.

Práve títo experti-dobrovoľníci položili pevné základy Barborskej cesty, ktoré sa dnes ukazujú ako najdôležitejší a najvýznamnejší faktor. Pretože len na dobrých základoch sa dajú robiť ďalšie prospešné kroky do budúcnosti.

Tiež sa podieľali na mnohých kľúčových rokovaníach s rôznymi aktérmi. Vytvárali texty, fotodokumentáciu a celú obsahovú a grafickú časť v letákoch a bedekroch, ktoré boli vydané v slovenčine, angličtine, nemčine a francúzštine. Podieľali sa na mapových profiloch trasy vo všetkých 9 etapách, QR kódach, charakterizovali vzácne a svojrázne miesta, ktoré sú pre návštevníka výnimočné a podieľajú sa na jeho zážitku. Zabezpečili odznaky, certifikáty a medaily pre turistov, ktorí absolvovali Barborskú cestu. Spustili webovú stránku Barborskej cesty, vytvorili jej obsah a dopĺňali ho o nové informácie. Barborská cesta má tiež ambasádorov, Ericha Kuriho z Rakúska a Lukáša Latináka známeho slovenského herca. Experti-dobrovoľníci reagovali na e-maily a telefonáty od turistov, ktorí prechádzali po trase Barborskej cesty. Usporiadali štyri ročníky fotografickej súťaže a víťazom zabezpečili ceny, prezentovali túto cestu v médiách. Boli v kontakte s domácimi a zahraničnými turistami počas ich putovania po trase i po ich návrate domov, a tým od nich získavali spätnú väzbu a mohli robiť vylepšenia na trase.

V rámci rozširovania spolupráce a zapájania nových aktérov do tejto cesty, absolvovali ďalšie a ďalšie prezentácie, konferencie, rokovania s predstaviteľmi samospráv, poskytovateľmi služieb, s jednotlivcami, spolkami, klubmi a aktérmi pôsobiacimi na trase. Niektoré subjekty sa k Barborskej ceste pripojili, iní v nej vidia konkurenta. Mesto Banská Bystrica ako prvá samospráva už v začiatkoch významne podporila a naďalej podporuje Barborskú cestu, pripojila sa Oblastná organizácia cestovného ruchu Stredné Slovensko a Krajská organizácia cestovného ruchu v Banskej Bystrici. Do vybraných aktivít sa zapája mesto Zvolen, Kremnica a ďalšie mestá, vidiecke obce, podnikatelia a v posledných dvoch rokoch akademickí zástupcovia.

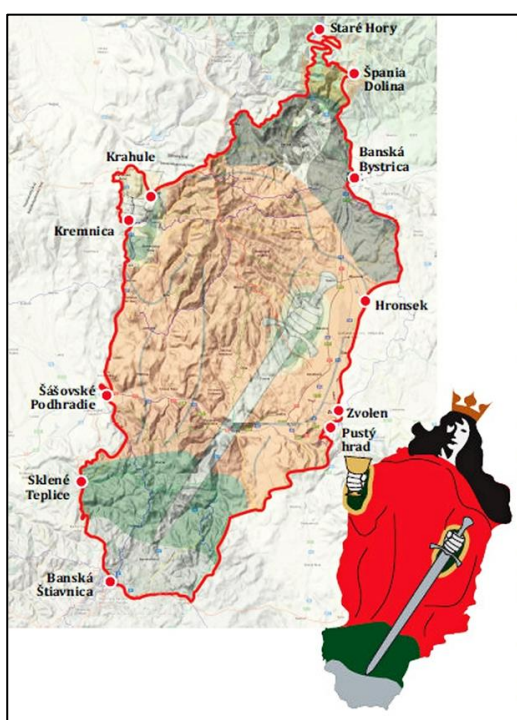
Na základe detailného poznania prostredia a práce s mapou autor Barborskej cesty urobil náčrty trasy. Po poslednom dokreslení sa stalo to, s čím ani nerátal: trasa budúcej Barborskej cesty vytvorila obrys siluety sv. Barbory (Obr. 1). Pričom medená koruna zapadla na miesta, kde sa v minulosti ťažila meď, t. j. na Španiu Dolinu a Staré Hory. Zlatý kalich má sv. Barbora v pravej ruke a na mape Barborskej cesty je situovaný v zlatom meste Kremnica a na Krahuliach, kde sa reálne ťažilo zlato. Strieborná podesta, na ktorej stojí sv. Barbora je na miestach, kde sa ťažilo striebro a hrot strieborného meča ukazuje na striebornú Banskú Štiavnicu, v ktorej prebiehala ťažba striebra. Trasa začína aj končí v Banskej Bystrici, kde je prvé (Obr. 2) i posledné symbolické zastavenie. Avšak na Barborskú cestu je možné nastúpiť na akomkoľvek mieste, keďže ide o okružnú trasu.

Legenda o sv. Barbore a symbolika

Cesta je pomenovaná podľa patrónky baníkov svätej Barbory. O jej živote neexistujú oficiálne historické pramene, dozvedáme sa o nej z legiend. Žila v období 3. storočia

a zaujímala sa o prírodné vedy, skúmanie hviezd i kovy. Bola dcérou bohatého pohanského kupca Dioscura z Nikomédie. Poznávanie a tajné stretávanie sa s kresťanmi ju priviedlo ku kresťanskej viere a dala sa pokrstiť. Toto sa nepáčilo jej otcovi Dioscurovi, ktorý ju chcel ochrániť pred kresťanskými vplyvmi a uväznil ju do veže, ktorá mala dve okná. Na znak kresťanskej viery dala Barbora vybúrať tretie okno ako symbol Najsvätejšej Trojice. Neskôr sa jej podarilo z veže utiecť, avšak ju prezradil pastier oviec a bola vydaná súdu. V súdny deň ju pred popravou sťatím jej otec prebodol nožom. Po tomto čine bol zasiahnutý bleskom. Barbora umrela mučeníckou smrťou vo veku 29 rokov. Svätá Barbora je patrónkou baníkov, hutníkov, detí, delostrelcov, architektov, matematikov a ďalších povolání, pri ktorých hrozí riziko náhlej či násilnej smrti. Je ochrankyňou proti bleskom v čase búrok a požiarov.

Obr. 1 Silueta sv. Barbory na mape Barborskej cesty

Zdroj ©O. Slobodníková

Obr. 2 Prvé symbolické zastavenie v B. Bystrici

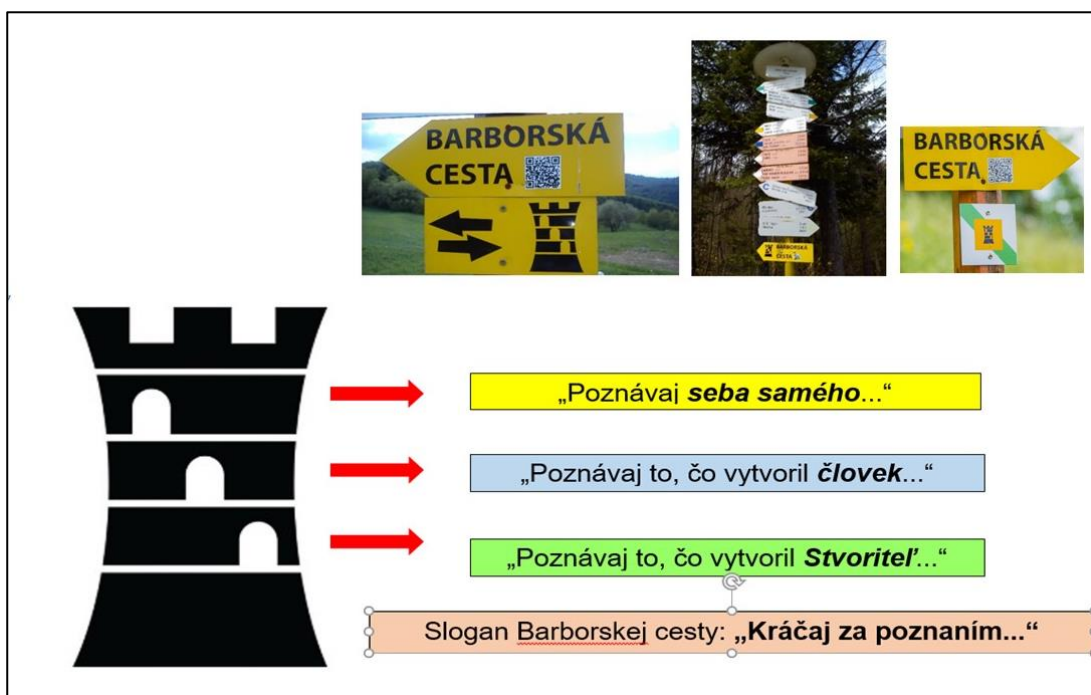
Foto ©O. Slobodníková

Sv. Barbora je oblečená v červeno-zelenom plášti, pričom červená farba symbolizuje energiu, krv, vitalitu, aktivitu, vôľu a úspech. Zelená sa spája s mierom, prírodou, kreativitou, nádejou a v kombinácii s čiernou je farbou baníkov. Čierna farba na vlasoch sv. Barbory súvisí s farbou v podzemí – v baniach, so smrťou a vzkriesením, ale tiež symbolizuje originalnosť a nadpriemernosť. Zlatá farba na kalichu odráža dôstojnosť, eleganciu, hodnotu, víťazstvo, úspech, energiu a univerzálnosť. Farba strieborného meča a podesty, na ktorej stojí sv. Barbora, vyjadruje múdrosť, vkus, všestrannosť, stabilitu, intuíciu, je farbou kadidla. A farba medenej koruny značí ušľachtilosť, symbol času, ladnosť, racionalitu a bezpečie. Tieto atribúty farieb môžu návštevníci nachádzať počas putovania po Barborskej ceste.

Veža, „Kráčaj za poznaním...“ a 29 symbolických zastavení

Značkou Barborskej cesty je **čierna veža s tromi oknami na žltom podklade**. Tieto dve farby boli zvolené kvôli tomu, že sú vo vzájomnom kontraste a turista zbadá značku, aj keď je viditeľnosť slabšia, napr. za dažďa, hmly. Tri okná sú symbolom sv. Trojice (z legendy o sv. Barbore) a zároveň vyjadrujú tri úrovne poznania v súvislosti so sloganom Barborskej cesty „Kráčaj za poznaním...“. Spodné okno vyjadruje pevný základ v kontexte „Poznávaj to, čo vytvoril Stvoriteľ.“ Stredné okno sa vzťahuje k dimenzii „Poznávaj to, čo vytvoril človek.“ Tretie okno je na najvyššej úrovni a nabáda k „Poznávaníu seba samého.“ (Obr. 3)

Obr. 3 Značka Barborskej cesty a jej úrovne poznávania

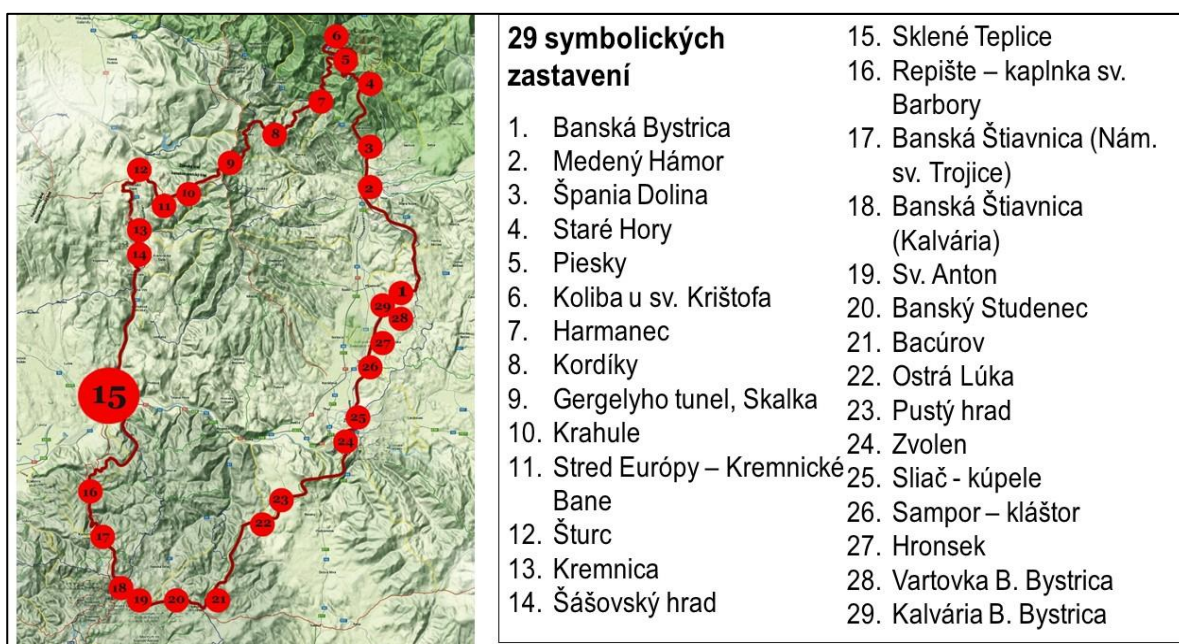
Zdroj ©O. Slobodníková

A s ďalšími symbolmi sa stretneme na Barborskej ceste, a to vo forme **29 symbolických zastavení** (Obr. 4). Počet 29 vôbec nie je náhodný, vzťahuje sa k dožitému veku 29 rokov sv. Barbory. Pri každom zastavení je informačná tabuľa s obrázkom a s textami v slovenčine, angličtine a nemčine (Obr. 5).

Niektoré zastavenia a výnimočné objekty na Barborskej ceste teraz uvedieme, napr. Kaplnka sv. Barbory, ktorá sa nachádza v Kostole Nanebovzatia Panny Márie v Banskej Bystrici, a je zároveň bodom, z ktorého sa nastupuje na Barborskú cestu. Múzeum medi v Španej Doline, Historická škola prof. Jozefa Mistríka (jazykovedca) a bankský prekop, ktorý spája Španiu Dolinu s bývalou baníckou osadou Piesky. Staré Hory s pútnickým miestom „Studnička“ a povrchovými a podpovrchovými bankskými dielami. Potom Gergelyho tunel spájajúci kremnickú a bystrickú stranu Kremnických vrchov. Stred Európy pri Kláštore kapucínov v Kremnických Baniach. V Kremnických vrchoch je najvyšší bod Barborskej cesty a to vrchol Skalka s nadmorskou výškou 1 231 m. Nad Kremnicou je prepadisko Šturc

(pozostatok po baníckej činnosti) s pomníkom všetkým baníkom, ktorí zahynuli pri výkone svojej práce. Priamo v centre Kremnice je svetovo najstaršia nepretržite fungujúca (od r. 1328) mincovňa. Sklené Teplice so sochou sv. Barbory pri Kostole sv. Lukáša a významné kúpele s viacerými liečivými prameňmi i tzv. parenica, čo je do travertínu vybudovaný malý interiérový bazén so 42°C teplou vodou, v ktorom sa kúpeľní hostia liečia. Ďalej je to Kalvária v Banskej Štiavnici, tajchy, či iné banské objekty. Ostrá Lúka známa renovovaným kaštieľom Ostrolúckych a výbornou vodou z ekologicky čistého prameňa, ktorá je balená do fliaš a je určená dokonca aj pre kojencov. Nad Zvolenom je to Pustý hrad. V Banskej Bystrici napr. bývalá strážna veža vartovka, kalvária na Urpíne, Námestie SNP s vretenovitým pôdorysom, čo je typický pôdorys námestia banských miest, šikmá hodinová veža a ďalšie jedinečnosti.

Obr. 4 Zoznam 29 symbolických zastavení na Barborskej ceste

Zdroj ©O. Slobodníková

Obr. 5 Informačné tabule so symbolickými zastaveniami na Barborskej ceste

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Hmotné a nehmotné dedičstvo, jedinečnosti, vzácnosti a hodnoty

Na celej trase Barborskej cesty je teda veľmi veľa rôznorodých a pozoruhodných zaujímavostí, takže ide o **ukázanie a prezentovanie jedinečností z viacerých oblastí**, a to z histórie, kultúry, baníctva, geografie, architektúry, urbánnych a rurálnych sídiel, gastronómie, krajinej scenérie, prírody, ktoré odrážajú významné hmotné a nehmotné dedičstvo, zaujímavosti, pamiatky, vzácnosti a hodnoty (Obr. 6 - Obr. 14).

Celá trasa sa dá prejsť za deväť dní, pričom sa striedajú kratšie úseky s dlhšími. Niektorí turisti si cestu rozdelia na tri predĺžené víkendy a iní ju prejdú počas viacerých mesiacov. Návštevníci v priebehu putovania po Barborskej ceste môžu zbierať originálne pečiatky do pasu pútnika, ktoré sa nachádzajú na miestach uvedených v bedekri Barborskej cesty. Keď ich nazbierajú, tak dostanú *Certifikát o absolvovaní Barborskej cesty a odznak*.

Pozoruhodné je, že na Barborskú cestu chodia turisti, cykloturisti, rodiny s deťmi alebo seniori. Dvaja Rakúšania prešli celú trasu na jednokolke (Obr. 6). Ultrabežci ju zvládli za 29 hodín a 53 minút. A vlani prešli aj nordic walkeri prvú etapu Barborskej cesty v rámci svojich pretekov.

Barborská cesta bude v r. 2024 oslavovať desať rokov od vybudovania jej pevných základov, ktoré položil jej autor so šiestimi nadšencami-expertmi a s pomocou ďalších dobrovoľníkov. Na takýchto mocných základoch teraz stavajú zapájajúce sa subjekty i jednotlivci, pre ktorých je práve táto cesta znamenitou inšpiráciou. Barborská cesta ako jedinečná poznávacia, turistická, náučná a kultúrna cesta sa stáva fundamentom a kvalitným východiskom pre ďalšie aktivity a projekty, čím sa podporuje jej udržateľnosť.

Obr. 6 Rakúska cyklistka na jednokolke na Barborskej ceste nad Banskou Bystricou.

Obr. 7 Medená Banská Bystrica

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 8 Kostol Nanebovzatia Panny Márie (vľavo), v ktorom je Kaplnka a oltár sv. Barbory (vpravo)

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 9 Súčasné rekreačné chalupy v Krahuliach, pôvodne to boli banícke domy

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 10 Zlaté mesto – Kremnica

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 11 Európske jedinečnosti na Barborskej ceste – Geografický stred Európy (vľavo) a prameň Európa (vpravo) v Kremnických Baniach

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 12 Kúpeľný park v Sklených Tepliciach

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 13 Krajinná scenéria z banskoštiavnickej Kalvárie a ruiny Pustého hradu nad Zvolenom
(vpravo)

Foto ©O. Slobodníková

Foto ©O. Slobodníková

Obr. 14 Príroda na Barborskej ceste vytvára jedinečné zážitky návštevníkov

Foto ©O. Slobodníková

Zaujímavosti z pohľadu udržateľného cestovného ruchu a rozvoja regiónov

- ♣ Vybudovanie pevných základov Barborskej cesty, ktoré tvorí: originálna myšlienka, vyznačená jedinečná trasa, charakteristická značka (veža s tromi oknami), špeciálny slogan, 29 symbolických zastavení, mapy, bedekre, pečiatky, odznaky, certifikáty Barborskej cesty, webová stránka, ambasádori, rokovania, spolupráca a ďalšie fundamenty.
- ♣ Nezištná a obetavá práca kvalifikovaných dobrovoľníkov-expertov v príprave, spustení a spravovaní Barborskej cesty. Tisícky odpracovaných hodín pri činnostiach, ktoré si vyžadovali um, symbiózu, kreativitu, spoluprácu, usilovnosť, vytrvalosť, poznanie terénu, regiónov, histórie, geografie, kultúry, religiozity, symboliky, gastronómie, miestneho obyvateľstva, životného prostredia a ďalších faktorov, ktoré vstupovali do vytvorenia a naštartovania Barborskej cesty a k jej fungovaniu dodnes.
- ♣ Predstavenie miest, vidieka, regiónu, banských, sakrálnych, technických a kultúrnych pamiatok a jedinečných lokalít na Barborskej ceste domácim i zahraničným návštevníkom, čo prispieva k zviditeľneniu známych a hlavne menej známych lokalít a vidieka.
- ♣ Upríamenie pozornosti na symboly, ktoré sú zakomponované v Barborskej ceste, vzbudzuje u návštevníka pozornosť a uvedomenie si nášho kultúrneho dedičstva, prírodného bohatstva, histórie, kultúry, hmotných a nehmotných hodnôt.
- ♣ Poznávanie regiónov, miest, vidieka, krajiny a prírody formou takejto poznávacej, turistickej, náučnej a kultúrnej Barborskej cesty, prispieva u návštevníkov k zvyšovaniu ich povedomia o krajine, turizme, životnom prostredí, kultúre, histórii, geografii, architektúre, obyvateľstve i etnológii.
- ♣ Návštevníci platia malým a stredným podnikateľom za využitie zariadení a služieb cestovného ruchu počas putovania, a tým sa zlepšuje ekonomická a sociálna situácia týchto obyvateľov-podnikateľov.
- ♣ Aktéri pôsobiaci v cestovnom ruchu, rozvoji regiónov, samosprávy, jednotlivci, organizácie a ďalšie subjekty majú možnosť podieľať sa na aktivitách podporujúcich rozvoj regiónov, miest a vidieckych obcí, ktorými prechádza Barborská cesta, a tým sa podieľať na zvyšovaní životnej úrovne miestnych obyvateľov.
- ♣ Podpora pre Barborskú cestu na národnej inštitucionálnej úrovni, t. j. od ministerstiev, vyššieho územného celku a samospráv bude prispievať nielen k udržateľnosti (ekonomickej, sociálnej, environmentálnej) tejto jedinečnej cesty, ale aj k propagácii Slovenska doma a v zahraničí.

Podľa Protokolu o udržateľnom cestovnom ruchu k Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (2003) udržateľný cestovný ruch zabezpečuje udržateľné využívanie environmentálnych zdrojov, predchádza vzniku hrozieb pre biologickú a krajinnú diverzitu, od ktorej je vnútorne závislý, a minimalizuje nepriaznivé environmentálne, ekologické, kultúrne a sociálne vplyvy; poskytuje príležitosť pre vzdelávanie zvyšujúce poznanie a rešpektovanie prírodných ekosystémov a biologických zdrojov; rešpektuje sociálno-kultúrnu autentickosť hostiteľských komunit, pričom zachováva nimi vytvorené a živé kultúrne dedičstvo a tradičné hodnoty, prispieva k pochopeniu a tolerancii medzi kultúrami, prispieva k zabezpečeniu životaschopných, dlhodobých ekonomických činností, poskytuje sociálno-ekonomické výhody všetkým zainteresovaným, ktoré sú spravodlivo rozdelené vrátane stabilných pracovných a zárobkových príležitostí a sociálnych služieb pre hostiteľské komunity, čím prispieva k zmierňovaniu chudoby.

Názov: Jedinečná Barborská cesta

Autorka: © RNDr. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD. (SAŽP)

Gestori: Ministerstvo životného prostredia SR,
sekcia ochrany prírody a krajiny,
sekcia zahraničných vzťahov a environmentálnej politiky MŽP SR

Jazyková korektúra: Mgr. Alena Kostúriková (SAŽP)

Grafika: Stanislav Hupian (SAŽP)

Vydavateľ: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia

Rok vydania: 2023